

Буџетирање на личните финансии

Изработил : Мики Величковиќ 59584

Абстракт

Управување со готовина, штедење, инвестирање, планирање за пензија, трошење, поставување на финансиски цели и др. што сите овие поими имаат заедничко? Се разбира дека се однесуваат на финансиско планирање, и тоа финансиско планирање на поединец. Финансиските експерти се согласуваат, дека денес од кога било порану, во економијата циркулираат многу повеќе пари, но некако се чини дека знаењето и свесноста во врска со личните финансии не одат во чекор со тој тренд (Maura Fogarty, 2012). Секако колку повеќе сме едуцирани во врска со финансиите, можеме подобро и да ги планираме. Луѓе кои имаат финансиски план, се посклони кон штедење, се чувствуваат подобро во врска со нивниот прогрес и носат посодветни, т.е. попресметани финансиски одлуки. Исто така, тие кои се наоѓаат на различни позиции, како во животен аспект така и во нивото на својата кариера, треба да ги согледаат сметките на личните биланси збирно, во реално време, да ги следат и анализираат своите трошоци се со цел да можат да ги остварат зацртаните финансиски планови. Буџетот е една од алатките кои можат да помогнат при пишувањето на целите, како и преглед како истите да се остварат. Добро осмислен буџет, може да послужи како патоказ за остварување на нашите желби и потреби. Целта на овој труд е да се доближи значењето на личниот финансиски менаџмент, на планирањето и на буџетирање, како начини за остварување на нашите сегашни и идни цели. Иднината не може да се предвиди, но може да се испланира!

Клучни зборови : финансиски менаџмент, финансиско планирање, финансиска едукација, финансиски цели, буџетирање

Abstract

Managing cash, saving, investing, planning for retirement, spending, setting our financial goals, etc. What do all these terms have in common? Of course, they are related to financial planning, i.e. financial planning of an individual. Financial experts agree that today from any day before, much more money circulates in the economy, but somehow it seems that knowledge and awareness about personal finances do not follow the trend (Maura Fogarty, 2012). Of course, the more we are educated about finances, we can better plan them. People who have a financial plan are more inclined to save, feel better about their progress and carry more appropriate, i.e. more purposeful financial decisions. Also, those who are in different positions, both in terms of age and in their career, they should recognize the accounts of the personal balance sheets collectively, in real time, monitor and analyze their costs in order to be able to realize the defined financial plans. The budget is one of the tools that can help in the writing of goals, as well as a review of how they can be accomplished. A well-designed budget can serve as a roadmap for achieving our desires and needs. The goal of this paper is to bring the meaning of the personal financial management, planning and

budgeting as ways of achieving our current and future goals. The future can not be foreseen, but it can be planned!

Key words: financial management, financial planning, financial education, financial goals, budgeting

Вовед

Доколку би групирале,личните финансии опфаќаат секој аспект од човечкиот контакт со пазарите на капитал и пари од штедење до инвестирање. Дисциплината се занимава со буџетирање, банкарство, осигурување, хипотеки, инвестирање, планирање за период на пензионирање,планирање на даноците како и планирање на поседување на недвижен имот. Личните финансии треба да помогнат при остварување на личните финансиски цели, без разлика дали тие се среднорочни или долгорочни.Се зависи од приходите,трошоците, животните потреби како и од индивидуалните цели и желби како и од потребата да се направи план во рамките на доходното ограничување. За најдобар баланс помеѓу приходите и заштедите од една страна и трошоците од друга потребно е да сме финансиски едуцирани како би можеле да извлечеме најмногу од она што го поседуваме.Затоа превземање активна улога во планирање и менаџирање на личните финансии,како и насочување на истите за наша полза, е од круцијално значење за секоја индивидуа,т.е ние мораме да знаеме како да ги контролираме нашите пари.Ова е и значајно доколку сакаме да живееме живот без долгови и без стрес.

Колоку порано започнеме со процесот на планирање и правење план, толку е подобро за нас бидејќи можеме да го искористиме концептот на вкаматување(раст на инвестиците и штедењето со текот на времето),но секако никогаш не е доцна да се започне со процесот на правење план доколку тоа не сме го правеле порано, се разбира со некој измени, сразмерно на годините на секоја индивидуа.

Сепак доколку се одлучиме за другата страна,т.е да го избегнеме финансикото планирање, единствено што ќе создадеме се финансиски проблеми, работење само за плата додека остареме за да преживееме, со остварување доволно приходи само за школување на нашите деца. Всушност планирањето на личните финансии ни овозможува да постигнеме финансиска независност.Битен елемент е и траењето на самиот процес,т.е тој се одвива континуирано и се менува како се менува нашата финансиска состојба во животот. Исто така за добро финансико планирање потребен е добро осмислен буџет(план),како алатка која може да помогне за постигнување на индивидуалните цели.

Според зборовите на Alan Greenspan, бивш претседавач на одборот на гувернери на ФЕД (американска Централна банка) : „без разлика кој и да сте, носење на информираи одлуки во врска со употребата на Вашите пари,ќе ви помогне да обезбедите постабилна финаниска иднина“.

Буџетирањето не е ограничување на трошењето и живење на живот на шкрт човек!. Буџетирање е во врска со увид во информации, мудрост, знаење, правење информирани одлуки,акција(т.е напишаното да биде спроведено во дело) и одржлива дисциплина.

Целта на добар буџет е да помогне парите да бидат насочени кон остварување на финансиски цели, а не да ни даде строги правила за почитување. Нормалано е, односно може да се случи првиот план да не успее како и тој по него, но не треба да се обесхрабруваме, затоа што некој иден план секако може да биде добар за нас и да ја исполни својата намена. Одвреме-навреме истот тој план треба да го исправиме за да е во чекор со нашите цели. За да менаџираме со личните финансии ефективно, т.е. да можеме нашите пари да ги насочиме кон остварување на целите потребно е прво да направиме одржлив финансиски план(буџет).

За да се направи одржлив план потребно е:

Со цел успешно управување со нашите пари, потребно е прво да направиме личен буџет. Самиот буџет не е фиксиран туку се менува како се менува нашата животна ситуација што значи дека е повеќе од математички пресметки и ажурно сметководство.

Чекор 1 : Забележи го твојот нето приход(приход после оданочување и придонеси)

Целта на овој чекор е да ги идентификуваме парите кои доаѓаат на нашата сметка, бидејќи е лесно да се прецени колку приходи имаме наспроти тоа што можеме да потрошиме. При собирање на нашиот приход, секако треба да го одземеме делот што го даваме на државата, и таа бројка да ја внесеме во финансискиот план.

*препорака: секогаш треба да се побара дополнителен извор на доход, бидејќи никогаш не се знае кога може да се загуби работата, секако не по секоја цена, туку нешто што ќе ви причинува задоволство.

Чекор 2 : Прати ги твоите трошоци

Секогаш е од помош да се пратат и категоризираат трошоците, за да можеме да видиме во кои делови можеме да направиме промени. Со самата пратење и категоризација, можеме да увидиме на кои ставки најмногу трошиме и каде можеме да го намалиме трошењето.

Некои експерти препорачуваат да направиме поделба на *фиксни* (трошоци за режија, ануитет за хипотекарен кредит, ануитет за отплата на автомобил, кирија, и др) и *варијабилни* (трошоци за храна, облека и забава). Во делот на варијабилни трошоци, можат да се најдат некои ставки, каде би можеле да го намалиме трошењето.

*препорака: ажурно бележење на сите трошења, дали на хартија, во компјутер или мобилен телефон. Овие информации се корисни при формирање на буџетот.

Чекор 3 : Дефинирај ги своите цели.

Пред да се започне со формирање на буџетот, и распредување на собраните информации, потребно е да направиме листа на финансиски цели кои сакаме да ги оствариме со планот, било да се краткорочни или долгорочни. Краткорочни цели би требало да се остварат за период пократок од една година. За долгорочните пак, потребно е период од неколку години да се остварат. Сепак треба да запомниме дека, целите не се фиксирани, но да се дефинираат приоритети пред да се започне со буџетирањето може да помогне. Пр: доколку краткорочна цел ни е да го намалиме долгот на кредитната картичка, можеме полесно да го намалиме трошењето по кредитни картички.

Секако целите кои ги поставуваме како основи на менаџирање на готовината кои во иднина ќе помогнат за мудро буџетирање и остварување на зацртаните цели, треба да се реалистични, да знаеме што имаме и што да очекуваме од тоа. Добро дефинирани финансиски цели, треба да бидат:

- С - специфични, т.е да знаеме да што сакаме да оствариме
- М – мерливи, да знаеме колку пари ни се потребни
- А – акцино ориентиран , односно да имаме јасен план на акција
- Р – реалистични
- Т – врзани за временска рамка

Чекор 4 : Направи го планот (буџетот)

Со горната поделба на фиксни и варијабилни трошоци, сега е полесно да го направиме планот и да видиме колку ќе потрошиме во следните месеци. Со фиксните трошоци можеме попрецизно да предвидиме колку пари ќе ни бидат потребни. Додека со варијабилните, пример можеме да користиме информации за потрошувачката навика што ја имаме од претходните месеци за да ни помогне при предвидувањето.

Чекор 5 : Прилагоди ги навиките на трошење, доколку тоа е потребно.

Кога претходните чекори се успешно испратени, останува да се состави буџетот. Со документирани приходи и расходи, сега е полесно да видиме каде имаме пари, и каде можеме да го намалиме трошењето се со цел тие пари да ги насочиме кон остварување на целите. Желбените трошења, т.е трошоците кои ги правиме без некоја прека потреба се првите кои можеме да ги елиминираме. Заштедата од јадењето надвор или кино наспрм истото тоа направено дома, може да оди кон остварување на нашите цели. Втора ставка каде можеме да направиме заштеди, се трошењета за потребите. Можеби имаме потреба од интернет или мобилен телефон, но дали тоа мора да биде најскап пакет односно модел? Доколку планот и понатака не е избалансиран, можете да направите промени во фиксните трошоци. Нормално прилагодувањата кај овие трошоци се потешки, бараат поголем дисциплина. Одлуките тука носат голем trade-off, затоа секоја одлука треба да биде внимателно измерена.

*препорака: Малите заштеди, можат да значат многу пари, затоа никогаш не ги заборавајте тие ставки. Со едно мало прилагодување можат да се заштедат многу пари.

Чекор 6 : Проверувајте го планот

План(буџет) без соодветно навраќање кон него, т.е без ревизија во реалноста не е план. Затоа е потребно соодветна проверка на планот со цел да видиме дали одиме кон прав пат на остварување на нашите цели. Можете да направите соодветна споредба со луѓето околу Вас, кои имаат слични навики на трошење. Доколку ги исполните целите, можете да направите нов план со нови цели, секако следејќи ги чекорите погоре.

Процес на подготовка на планот(буџетот):

1.Процес на создавање на буџетот

Поседување на буџет и придржување кон него е есенцијално , за живот во граници на можностите кои ги имаме, како и да ни даде насока како да заштедиме доволно за да ги оствариме своите долгорочни цели. Финанските експерти препорачуваат, при подготовка на буџетот да користиме метод 50/30/20 или приближно да се наоѓаме во тие граници, т.е дава добар оквир кон кој можеме да се придржуваме. Значењето на методот е:

- ✓ 50% од нето приходите, да одат кон неопходните трошоци како кирија/ануитет, режиски трошоци, храна и транспорт.
- ✓ 30% од приходите би требало да ги алоцираме кон трошоците на животниот стил, како кино, трошоци за облека, јадење надвор и сл.
- ✓ 20% одат кон иднината, т.е отплата на долговите и штедење за пензинирање и штедење за хитни случаеви.

2. Оформување на фонд за хитни случаеви

Битно правило е да „се платиме прво себеси“ , т.е да осигураме дека имаме доволно пари за непредвидливи трошоци како трошоци за лечење, режија, кирија и сл. доколку бидеме отпуштени од работа.

Помеѓу три до шест месеци, средства за живот, е сигурносен лимит кон кој треба да се придржуваме. Се препорачува од нето плата да одвојуваме 20%. Кога тој фонд, или попознат како фонд за црни денови ќе се пополни, тоа не значи дека тука треба да престанеме, т.е тие 20 % треба да ги пренасочиме кон фондот на пензионирање.

3. Лимитирајте го долгот

Иако ова правило звучи едноставно, сепак во практика малце е потешко ова да се направи. Да избегнеме долгот да биде неодржлив потребно е да трошиме колку ќе заработиме, не повеќе од тоа. Но нормално е и да се позајиме одвреме навреме особено кога тоа доведува до зголемување на средствата кои ги поседуваме. Пр: да земеме хипотекарен кредит да купиме куќа/стан, но некогаш и лизингот е поекономичен начин за користење на средството, така да треба да ја размотриме и таа солуција.

4. Користите ги кредитните картички внимателно

„Пластиките“ можат да бидат големи акумулатори на долгот. Нереално е да се замисли да не поседуваме ниту една, бидејќи служат како средство за плаќање, а се и добар начин за следење на потрошувачки навики. Обично се прво нешто што влијае при формирање на кредитниот рејтинг на поединецот. Самиот кредит, т.е кредитните картички не значи лоша појава , туку мораат да се менаџираат правилно.

5. Следете го кредитниот рејтинг

Кредитните картички се прв инструмент кон кој посегнуваме во процесот на формирање на кредитниот рејтинг. Доколку кон истиот се однесуваме одговорно, т.е. плаќаме рати на време и користиме помалку од 30 % од одобриениот кредит тоа може да ни помогне на долг рок. Дobar кредитен рејтинг значи дека во иднина ќе можеме да се задолжиме на поголеми износи, за потребите на купување стан/куќа/автомобил или да можеме да ги изнајвиме истите.

Кредитниот рејтинг се мери помеѓу 300 и 850. Истиот можеме да го поделиме на:

- 850 – 720 добар кредитен рејтинг
- 650 осредна кредитна историја
- 600 и помалку, лош кредитен рејтинг

6. Размислите и за осигурувањето

Сепак составен дел од планот(буџетот) е и осигурувањето. Сепак покрај осигурување за вредните имоти кои ги поседуваме, треба да размислиме и за осигурување од живот, со цел доколку дојде до несакан настан, можеме да ги обезбедиме најмилите во нашиот живот .

7. Размислувајте за иднината.

Во планот треба да имаме и ставки за штедење за денови кога нема да можеме да работиме. Иако тоа доба се чини далеку, сепак времето брзо поминува. Експертите предвидуваат дека во денови кога сме пензионери, потребно ни е 80 % од платата која сега ја заработуваме. Но правилото е, колку порану почнеме толку побрзу акумулираме, и плус имаме придобвки од процесот на вкаматување.

8. Максимизирајте ги одбитоците за данок

Без разлика на планот кој го имаме и колку стрикно се придржуваме на истиот, доколку третата страна(државата) ни земе поголем дел од приходот, потребно ни е дополнително време за да ги оствариме целите. А времето некогаш е најскап ресурс кој го поседуваме. Затоа е битна едукацијата, се со цел да знаеме како да ги максимизираме нашите приходи.

9. Малку одморете

Правењето на планот и придржување кон истиот може да биде застрашувачко. Затоа е потребно да се почастиме некогаш. Дали тоа ќе биде одмор, некоја трансакција, или вечерен провод со пријателите, мора да уживате во плодовите на својата работа. Правењето на истото ни дава чувство на финансиска независност која ја посакуваме.

Сепак не треба да забораваме, понекогаш и да делигираме кога тоа е потребно. Можеби сме компетентни да го пријавиме данокот сами, или да менаџираме индивидуално (лично) портфолио, не значи дека истото треба и да го направиме. Дополнителен мал трошок за брокер, ЦФА аналитичар или финансиски планер, може да помогне при идни дополнителни заштеди и да ни ја постави почетната рамка при идно планирање.

Заклучок

Правење на финансиски план (буџет) не е тешка задача, но бара време и труд истиот да се постави на здрави темели, кој понатака ќе помогне при исполнување на поставените цели. Сепак, можеби и најтешка задача при имањето на планот е придржување кон истот, бидејќи тоа изискува голема дисциплина и по некои одрекувања од страна на индивидуата. Како награда поединецот може да очекува поголема финансиска сигурност, стабилност и сатисфакција. Немањето на истиот, или комплетно занемарување на финансиското планирање дефинитивно ќе ги продлабочи финансиските проблеми на поединецот како и зголеми финансиската несигурност. Но доколку се придржува кон точките и препораките во овој труд, индивидуата може да постигне финансиска независност, да живее среќен живот, може да носи рационални финансиски одлуки како и да акумулира доволно средства за удобно пензионирање.

Користена литература :

1. Arthur J.Keown (2015) Personal finance : Turning money into wealth. The Pearson Series in Finance, 7 edition (January 8, 2015)
2. Maura Fogarty. (2012). Save, Invest, Grow. Readers Digest. March 2012.
3. Kugler Penny , Patricia Palmer, Suiter Mary, Missouri Personal financial Curriculum (2006),Towards Economic and Financial Literacy: A Final Report. August 2006.
4. https://www.researchgate.net/publication/279198054_Personal_Financial_Management
5. <https://bettermoneyhabits.bankofamerica.com/en/saving-budgeting/creating-a-budget>
6. <https://www.hmpayson.com/personal-finance-301-budgeting-financial-statements/>
7. <https://personalfinance.duke.edu/topics/budgeting>
8. <https://www.investopedia.com/terms/p/personalfinance.asp>
9. <http://www.bvimsr.com/documents/publication/2011V3N2/10.pdf>
10. <https://www.grawe.rs/grawe-invest/>
11. <https://money.howstuffworks.com/personal-finance/budgeting/personal-budget1.htm>

*Во прилог на овој труд, ќе доставам оквир на правење буџет во форма на табели, кој секој читател може да ги користи како почетна основа, но како се менуваат животните услови и цели, така и тие треба да претрпат соодветна модификација.

Прилог 1 – Дефинирање на цели

Цел	Потребно средства	Износ на заштеда месечно	Датум на започнување на целта	Датум на исполнување на целта
<i>Краткорочни цели (помалку од 1 година)</i>				
<i>Среднорочни цели (1 – 5 години)</i>				
<i>Долгорочни цели (над 5 години)</i>				

Прилог 2а – фиксни трошоци

Ставка	Потребно средства	Стварни трошења дневно/неделно/месечно/годишно
<i>Штедење / инвестиции</i>		
<i>Кирија/ Долгорочен ануитет</i>		
<i>Режија : вкупен трошок</i>		
<i>Струја</i>		
<i>Греење</i>		
<i>Вода</i>		
<i>Телефон</i>		

<i>Кабелска телевизија/ Интернет</i>		
<i>Образование</i>		
<i>Медицински интервенци</i>		
<i>Лекар, доп. трошоци</i>		
<i>Лекови</i>		
<i>Социјални трошења / подароци / доприноси</i>		
<i>Градинка</i>		
<i>Храна и др. намерници</i>		
<i>Превоз : вкупен трошок</i>		
<i>Автомобил</i>		
<i>Гориво</i>		
<i>Автобус / Такси</i>		
<i>Одржување</i>		
<i>Облека</i>		
<i>Средства за лична хигиена</i>		

<i>Здравствено осигурување</i>		
<i>Доп. Осигурување : Вкупни трошоци</i>		
<i>Лично осигурување животно/неживотно</i>		
<i>Авто осигурување</i>		
<i>Осигурување на имот</i>		
<i>Рекреација / одмор / забава</i>		
<i>Бизнис трошоци и достасани обврски</i>		
<i>Даноци</i>		
<i>Месечни отплати на кредит по разни основи, т.е ануитетити</i>		
<i>Трошоци за банкарска сметка</i>		
<i>Остаток од кредит</i>		

Прилог 2б – Варијабилни трошоци

Ставка	Предвидена сума	Месечен трошок	Сума потрошена минатат година
<i>Едукација</i>			

<i>Трошок за запишување семестар</i>			
<i>Книги</i>			
<i>Медицински интервенции</i>			
<i>Доп. трошок за лекарски преглед</i>			
<i>Забар</i>			
<i>Лекови</i>			
<i>Социјални давачки / подароци / доприноси</i>			
<i>Родендени</i>			
<i>Трошоци за автомобил</i>			
<i>Регистрирање на автомобил</i>			
<i>Поправки по домот</i>			

<i>Забава / ноќен живот</i>			
<i>Трошоци за заработка на дополнителен приход</i>			
<i>Претплати</i>			

Кај трошоците, ставките претставуваат почетен оквир, во зависност од потребите и навиките на читателот, тие можат да бидат дополнувани или одземани.

Прилог 3 – Приходи

Ставка	Бруто приход	Нето приход дневно/неделно/месечно/годишно
<i>Плата</i>		
<i>Хонорар</i>		
<i>Бонуси (Во година кога ги добиваме)</i>		
<i>Камати</i>		
<i>Дивиденди</i>		
<i>Рента(кирија)</i>		
<i>Поклон</i>		
<i>Месечна пензија</i>		

<i>Социјално осигурување</i>		
<i>Алиментација</i>		
<i>Детски додаток</i>		

И во овој дел како и кај трошоците, табелата може да биде изменета, со цел да се прилагоди на ситуацијата на секоја индивидуа